

EKONOMIAK ELKARTE- MOTA SALLE TAN DUAN ERAGIÑÄ

Arri batez bi txori bota omen ditezke. Bai ote? Nik beintzat bota ditut. Eta, filosofian esan oi danez "de facto ad posse valet ilatio". Ona nola: emen dijoakizun lantxo au, 30bat teoligilariren aurrean esateko eginarazi zidaten, itzaldia duzu, beste asmorik gabe. Baña nere entzuleek ari zitzaizkadan zizta ta zizta "YAKIN"-erako ere ona dala-ta bidali egin bear nukela-ta... Aizkenean berotu egin naute ta or dijoakizu itzaldi berbera ikutu ere gabe. Ona bigarren txoria bota.

* * * *

Adiskideok;

Orain urrengo itzaldian garbi asko agertu zigun Auzmendi jaunak politika, guda ta matxinadaek erlijioari damaioten ikutua.

Egia esan, Auzmendi jauna ta ni atzekoz aurrera gabiltsala esango nuke. Izan ere ekonomia dugu gaurko guda ta matxinada gelinean soñarazle galen lenena. Egokiago zan, beraz, lenen ekonomia gai onetaz itz egitea ta gero, bere ondore diran, guda ta matxinadaz. Baña, diranak diral, gaur ekonomiaz itz egitea dagokigu ta beste itzaurrerik gabe gaiari natxikio al dudan tinkoen.

Irutan zatitu dut nere itzaldia:

- I.- Ekonomiaren atzpegia:
- II.- Ekonomiaren ondoreak:ekonomi onaren eta txarrarenak alegia.
- III.- Erabakiak:Soziografi-zaleek ikusi bear dutena alegia,ekonomi txarra dagon tokian obeagotu ta onela ondoreak ere aldatu ditezzen.

EKONOMIAREN AZPEGIAK

Bi azpegi ditu ekonomiak:

- a) Ekonomi-gaia.
- b) Ekonomi bizia.

Izenak berak dakerkigu ekonomi-gaiaren esan naia. Toki bakoitzak ze ekonomi edo bizibide mallatara iristeko aala duan adierazten digu: izadiaren emankortasuna alegia.

Ekonomi biziak,berriz,toki bakoitza gaur ze ekonomi mallatan dagon.

Ikusten duzutenez,ekonomi gai ona ba'di-teke ekonomi bizi eskaxa dagon tokian ta ez beste aldera.

Ekonomi bi alderdi auek era auetan arki ditezke errietan:

- 1.- Ekonomi-gai gutxi ta ekonomi bizi bizi gutxi.Ala gaur Grezi'n eta abar.
- 2.- Ekonomi-gai ona ta berdin ekonomi bizia ere.Ala Holanda'n,Suiza'n et.
- 3.- Ekonomi-gai oso ona ta ekonomi bizi oso txarra.Ala España'n et.a.
- 4.- Ekonomi-gai oso ona ta ekonomi bizia ere bai.Ala Eskandinabia'n et.a.

Ekonomi-gai edo Jainkoa lurralde bakoitzari eman dion emankortasun ori bitan zatitu genezake bereiziki:

1) Lurrak berez duan emankortasuna.Eta au txarra edo ona izango dugu,nekazaritzarako lurra, ura,giroa ta industrirako meategi ta oianak txarrak ala onak ba'ditugu.

2) Gizonen emankortasuna: Adimen eta beso-
etako indarrari dagokionez.

Manuela Galardo andreak dionez(1), ekono-
mi bizi ona dutela-ta len aitatu ditugun "Pai-
ses Bajos, Suiza t. abarrek baño, ekonomi-gai askoz
aberatsagoa du España k. Ta ez lurrari dagokionez
bakarrik, baita gizakiari dagokionean ere. Ala
dio berak, "aski duzute uda garaietan Holanda ra
joatea izadiak eman dion beartsutasun izugarria
ikusitai ba duzute. Itxasoari kendu bear izan
zioten nekazaritzarako bear zuten ondoa, ta gero
lurrez estali ta bear bezela landu".

España an ez omen dago orrenbeste lan
egin bearrik lurra antolatzeke. Gañera, giroa ere
oso txarra Holanda n. España an, berriz, aukerakoa.
España k, bere beartsutasuna ezerezteke, gai ta
ekinbide utseziñak dauzka.

España an urik ez dala diote askok. Ona
zer dion "Consejo Superior de Hombres de A.C" k
atera duan "Así son los pueblos" izeneko liburu-
an(2): Gaztela iparralden eta Leon en aztertu
diran 83 erritatik 61 urez ase ditezke erregadio
bidez. Ba al dakizute zenbat dauden aseak? 5 bes-
terik ez.

Lebret ek ere ala dio, Paises Bajos ez
omen zan len aberats. Ez, ez. Mendez mende itxaso-
ari kendutako lurrez aberastu omen da (3).

España, meategiz ere oso ongi ornitua o-
men dago M. Gallardo k dionez (4). Munduko meategi
edotarikoena omen dago España an, eta langite on-
tarako gizonik egokienak gañera. Mea-mendi osoak
omen ditu España ak oraindik lantzen asi ere ga-
beak.

Holanda rrak omen dira euren meategiak
Europa guzian aizkena arkitu dituztenak. Ala ere
gaur danetan obetoena mekanizatutako meategiak
dituzte.

Lebret k dionez, Suezia k orain 50 urte
etzuan batere industririk eta nekazaritzak ematen
zion ekonomia oso kaxkarra. Gaur, berriz, bai neka-
zaritza ta bai industri arloan munduko aurreratu-
enetakoak ditugu (5).

España rrak Europako adimen argienetako-

ak omen dira gañera(6).

Auek ola, nolaz diteke España, gaiz orren aberats dalarik, orren beartsu?

Ona erantzuna: Ekonomia jakinduriak darrabil. Jainkoak adimena eman dio gizakiari Jainkoa ren eta bere buruarekiko dituan betebesarrak bete al izateko. Beraz, gizakiak adimen ori landu egin bear Jainkoa k izadiaren sabelean jarri dizkion aberaskiak ateratzen jakin eta dagokion bizibidea iritxi dezan. Jainkoa k lurralde guziri eman die bear ainbat ondasun. Batzuei beste ei baño geiago, baño guziei bear ainbat (7).

M. Galardo andreak dionez, (8) ekonomi ona dutela-ta aitatu ditugun laterri oietan aurren ezierari garrantzirik aundienetakoa ematen diote. Jakinduriak egin ditu erri oiek aberats. Laterri oietan ikastoleri ematen zaien ajola España an emango ba litzate, erri oiek baño askoz aberatsago izango omen litzake urte gutxi barru. Holanda n estaduak 5.316.859.418 laurleko ematen omen ditu ikastoletarako. España k malla au berdintzeko 16.000.000.000 eman bearko litzuke. Ba al dakizute zenbat ematen dituan? 1.308.040.490 besterik ez. Beste olako amabost eman bear litzuke Holanda ren mallara iristeko. Noruega k dituan biztanle bakoitzeko 700 laurleko ematen ditu ikastoletarako. España k 45 lo laurleko.

Ontatik eski dugu. Ikusi duzute arintxo ba da ere, ekonomiaren muña bi alderdiak aztertuz. Utzi dezagun orain alde bat ekonomi-gaia ta ikusi ditzagun ekonomi biziaren ondoreak; txer eta on. Auxe da izan ere nere itzaldiaren muña.

EKONOMI BIZIAREN ONDOREAK

1) Ekonomia dugu elkart-motaen sortarazle. Adan eta Eba narru berdinez jantzi zitur gure Jainko ak. Biek berdin lan, baita jan ere. Gaur, toki askotan, alde aundia dago batzuen-gandik besteengana. Bai, gure kaleetan sail ezberdiñak ageri dira jantziz; gure etxeetan mai ezberdiñak. Lan orduetan ez dira guziak langille. Ta langille ez diran auek maian langilleen. Dirudunak ondo datoz alkarrekin eta nekez egiten

diote diosal beartsuari. Beartsuek, berriz, au dala-ta, gorrotatzen dituzte aberatsak. Ona oinpear urkoarekiko dugun maite-bearra.

Toki batzuetan esan dugu gertatzen dala ori. Bai ta alaxe da. Ekonomi txarra dan tokian bakarrik gertatzen da. Izan ere ekonomi ona duten laterrietan bestelako bizibidea dakusgu.

Ekonomi txarra da, Hervas y Panduro jaunak dionez(9), bakarkabtzuek aberastu ta beste asko ta asko mixeri errukarrian pulunpatzen dituzana. Izan ere asko dan tokian guzientzat oi da zerbait. Baña gutxi dan tokian aundizkienak zuputzen dute dagon gutxia.

Aberaskiak jauntxo bakar batzuen esku egotea dugu mixeriaren onarrietako bat. Ikusi Andaluzi aldean gertatzen dana. Ala dio, berriz ere, Hervas y Panduro Jaunak: "Diruak egin du aberatse nagusi ta diru ezak beartsua aberatsaren moro!".

Beraz, ekonomi txarrak kendu dio beartsuari Jainkoak'k emandako askatasuna ta aberatsari aginte gelegia eman. Ontatik sortu da elkarte motaen elkarrenganako gorroto bizia. Ona lagun-urkuarekiko Jainkoa'k eman zigun maite-aginduari ekonomi txarrak ematen dion jipoi.

Bestelakorik dakusgu ekonomiz ondo dauden laterrietan.

Lebret jaun ospatsuak Suiza, Holanda, Noruega t.abarren bizibide bikaña agertzen digu bere "Cibilisation" liburuan(10) Berak dionez erri oietan ez omen da elkarte motarik.

Auxe bera dio, ainbeste aldiz aitatu dugun, M.Galardo andreak ere(11).

2) Ekonomi txarra dugu guda ta matxinadeen sortarazleri gaitzuna. Ala dio Galardo andreak(12): Ekonomi txarra dan tokian ba omen da ixkanbilla ugari; matxinada ta abar. Bestalda, dio berak, bizibide aberatsak bakarrik ematen die komunismo ta beste ismo guzietan ezin irau-na.

Leandro R.Grazia'k Suezia, Holanda ta Suiza jotzen ditu gaurko munduaren jarraitbide. Baña berak dionez, auek ere garai batean beartsu ziran eta gudaldi bigurriak izan zituzten. Maite

omen dituzte orduko euren gizaundi edo heroeak.

Orain ordea, gizaunditza edo heroismorako biderik ez omen da. Gaur ez omen dute guda bildurrik(13)

Izan ere etxean naikoa daukana zerren billa dijoake gudara? Bizi-bide egokia duten erri oitan poliziak ere askoz gutxiago omen dituzte, ez geiago bear ere. Eta Galardo andreak dionez(14) dauzkaten gutxiak ez omen dira gaizkileak arrapatzeko bakarrik; beste egiteko jator bat ere ba'omen dute: urrutietako umeak euren beribiletan ikastoletara eramatea alegia. Poliziari, Noruega'n, 29 milloer ematen dizkio Estaduak. España'n 1.000.000.000 lauerleko.

3) Erriz-aldatze edo emigrazioaren sortarazle ere ekonomia dugu. Ekonimi txarra dagon tokietatik ona dagon tokietara dijoaz gendeak sailka. Ori emen bertan ikusten dugu garbi asko. Brugarola jaunak diola uste dut onako au:Ekonomiak darabilzki gizonak batetik bestera. Ekonomia da giza-aldaketaren igitzale edo motorra. Ezin biziak daramazki obeto bizi diranen artera. Omen agerbide Australi'n gertatua dagerkigu Rubio Garcia jaunak(15). Ona zer dion: Australi'n 1900'ren urtea ezkerro, industri ta nekazari arazoan aurrerapen izugarria egin dute. Gaur bizibiderik egokienetakoa dute Australiarrak. Bai bizibidea obegotu ala biztanleak ugaritu ere. 1850'rren urtean 400.000 biztanle besterik ez omen zeukan. Gaur berriz, 9.000.000. Entzun ongi adiskideok: orain eun urte baño 22 aldiz biztanle geiago ditu gaur Australia'k. Jakina dago guziak ez dirala an sortu. Eta Leandro Garcia berak ere ala dio: geienak erri beartsuetatik etorriak dirala bizibide egokiagoren billa.

Esan bearrik ere ez dago giza-aldaketa onek erlijioari buruz kalte izegarriak dakarzik. Barberentzat eta bai sartzen diran erriarentzat. Izan ere gaurko langile taldea erlijio jakintzan mota dago ta ala aldatzen diranak euren errietan oitura onak izan arren, lotsatu egiten dira sartzen diran errietan oitura on oiek agertzea. Bestalde ez dute euren errietan zituzten akats eta oitura txarrak agertzeko lotsarik. Sartzen diran tokikoek ere auxe bera egiten dute, oitura

onak barruan gorde ta datozeneri txarrak agertu. Ona alkarri neurri gabeko kaltea egin.

4) Ekonomi txarrak bizia motxagotzen du, gairxoak ugaritu. Eta zillegizti edo moralari buruzko kalteak ere amaikatxo ba' ditu. Ona zer dion Brugarola aitak(16). Gozeak eriotza dakar. Zenbat eta erri aberatsagoa ta gizakien bizia luzeago. Au erriak alderatuz garbi adierazten digu. Ala Ijito'n 25 urtekin iltzen omen dirala batatz beste. Estados Unidos'n, berriz, 64'kin. Gosearen beste adiskide miña etxerik eza dugu. Gañera mi-xerriak zillegiztiari buruzko kalte izugarriak ere ba' ditu: adibidez, lapurreta, mozkorkeri, ankerkeri, aur amak zapuztuak ta abar.

Brugarola'k diona "Paris" Chonbart de Lauvve' en liburuan argituko duzute garbi. Paris'en egin dako encuesta batean ateratako berriak damaizki-gu irudi bidez(17). Garbi ageri da naiz osasunari ta naiz erlijioari buruz ongi bizien eta be-artsuen artean dagon aldea.

Baña, ekonomi onak arrixku onak ere ez ote du erlijioarentzat? Bai, ba' du ta galanta gañera. Zera, Jainkoa'k izadiaren bidez eman dien aberastasan orrek, Jainkoa'rekin ikustkorik ezer ez ba' lu bezela jokutzen dira. Ta ala, gauza guz-ien emale dan Jainkoa alde bat utzirik mukuluki-ari degiote gur. Baña korapillo au ez da ain es-tua bestearekin alderatzen ba' dugu. Au askatu di-teke. Izan ere ondasunak ugari dituanari nundik datozkion adieraztea ez dugu ain zalla. Baña ezer ez daukanari, zer esan bear diogu? Jainkoa ona dala? Ez dizu bereala siñistuko! Nola sinistu o-lakorik Jainkoa'k bizia ematean ere kalte egin diola uste duanak? Ta au uste ditena ez dira gutxi.

Ontaz zerbait geiago ere esan nezake baña au luze dijoa ta jo dezagun erabakietara.

ERABAKIAK

Ekonomia gaizki dagola-ta ez dugu etsi bear, daukagunarekin aldugun eran bizi-az. Etsipen o-ker onek atserapena lekarguke, okerrago bizitzea, askatasun galtzea ta len aitatu ditugun ainbat e-ta ainbat ondore nergargarri.

Bai, negargarri da, baña negar egitea ez dugu aski. Ondore oien sortarazle dan ekonomi txarra geroz ta obeagotzen saiatu bear dugu, ondo-reak ere pozgarriagoak gerta ditezen. Izan ere au baita Jainkoa'k nai duana: Alegia, Berak emandako talantak landuz, gero ta gero urkoen bizibidea obeagotzen saiatzea, era ontan Jainko emalea guziok goretsi dezagun. Baña, ekonomi zuzentze lan ontan ere, beste edozer lanetan bezelaxe, lan-bideak aukeratu bear ditugu lenen; ta dagokien mallan jarri. Ala, irudigilea ez da lenen zintzelez asten eta gero pikatxoiz bukatu. Ez, pikatxoiz asten da edo malluz, gero, aizken ikutuak, zintzel zorrotzez emateko. Ona soziografi-zaleen bete bearra: lanbide egokienak aukeratu ta bakoitzari dagokion malla izendatu, zein bidetatik asi ta nuñ jarraitu bear dan adieraziz.

Lenen, ekonomi-gaia zenbat eta nola landua dagon ikusi bear du: Izadi adingabeari dagokionez eta, batez ere, giza adimenari dagokionez.

Eta len esan dugunez izadia bear bezela lantzeko, lenen gizaadimena landu bearra dagon ezkerro, ontarako biderik egokienak aukera bear ditu. Ona emen bereiziki ikusi bear dituanak:

a) Ekonomi ona duten errietako gizadiak, batz beste, duten jakinduri maillara iristen ez diranak zenbat diran. Ta onen zergatiak.

b) Bear ainbat irakasle ta irakasleme al dau den eta onak al diran. Dagokien lan-saria ematen al zaien.

c) Estaduak, beartsua izaki, erri aureratuetan ematen duten maillako dirutza ikastoletarako ezin eman ba'du, dirutza ori nola osatu diteken.

Aberatsak zenbat eman dezaketen. Ta auetako zenbategi batek emango luteken.

d) Irakasleak bear ainbat ez ba'ditugu, utsunen ori bete dezaketen gizon eta emakumeak zenbat dirugun, apaiz eta abar.

e) Buruz azkarrak izaki, karrera bikañak ikasi lezaketen neska-mutil zenbat gelditzen diran lenengo edo bigarren ikasmalan eta abar.

Lurrari buruz beste orrenbeste egin bear dute. Ta azkenik daukagun ekonomi gutxia nola erabiltzen

dugun ikusi: griña txarretan edo utzikeriz zenbat alperrik galtzen dugun eta abar.

Galardo'ren liburu "Por qué somos pobres" ontatik orrialde asko aitatu dizkitzuetet. Egia esan, ez oiek bakarrik, orrialde guziak irakurri bear zenituskete. Liburu bikaña auxe. Jainkotta urko maitasun goriak eragin-da idatzia.

Nere lantxo onek zuetakoen bati mesede ba'legio, gora Jainkoa! Ezertarako gauza izan ez ba'litz, berriz, barkatu eman dizuedan asperaldia. Adiskideok, bukatu dut.

Doñonsoro'tar Lukax
Donosti'ko Apaizgaiak

- (1) "Por qué somos pobres" Editorial Gomez Pamplona, 1954, 30, 34, 51, 54, or.
- (2) "Así son los pueblos" 27 or.
- (3) "Cibilissation" 132 or.
- (4) aitatu liburuan 36, 59 or.
- (5) " " " 130 or.
- (6) M. Gallardo, ait. lib. 133 or.
- (7) " " " " 121, 137 or.
- (8) " " " " 43, 48 or.
- (9) Revis. Int. de Sociol. n. 49-50, 127 or. eta n. 48, 771 or.
- (10) Ait. lib. 130 or.
- (11) " " 137, 79, or.
- (12) " " 13, 22, or.
- (13) Revis. Int. de Sociol. n. 48, 763 or.
- (14) Ait. lib. 45, 132 or.
- (15) " " n. 51 - 351 or.
- (16) Fomento Social, n. 44 - 412 or.
- (17) "Paris" erdialdean